

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Мухаммадсафои Исматуллои Саъдуллозода дар мавзуи «Таърихнигории ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Тоҷикистон соҳибистиклол (1991–2016)», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 6.1. – Таърих ва бостоншиносӣ, 6.1.5. – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ. – Душанбе, 2026.

Таҳқиқи таърихи давраи соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз самтҳои муҳими илми таърихӣ муосири кишвар ба шумор меравад. Истиклолияти давлатӣ барои Тоҷикистон марҳалаи нави рушди сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангиро ба вучуд оварда, дар назди таърихшиносон ва муҳаққиқон масъалаҳои нави илмиро ба миён гузошт. Дар ин замина, омӯзиши раванди ташаккул ва рушди таърихнигории ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии кишвар аҳамияти хосаи илмӣ дорад.

Аз ин лиҳоз, мавзуи интихобнамудаи Мухаммадсафои Исматуллои Саъдуллозода мубрам ва саривақтӣ буда, ба яке аз масъалаҳои муҳими таърихнигории муосири тоҷик бахшида шудааст.

Муҳимияти таҳқиқ, пеш аз ҳама, дар зарурати ба низом даровардан, гурӯҳбандӣ ва таҳлили осори илмие ифода меёбад, ки ба масъалаҳои рушди иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои истиқлол бахшида шудаанд. Дар давраи мавриди таҳқиқ доир ба ислоҳоти иқтисодӣ, ташаккули муносибатҳои нави истеҳсолӣ, ислоҳоти аграрӣ, муҳоҷирати аҳоли, рушди маорифу илм, фарҳанг ва муносибатҳои байналмилалӣ Тоҷикистон осори зиёди илмӣ ба вучуд омадааст. Бо вучуди ин, масъалаи дараҷаи омӯзиш ва хусусиятҳои инъикоси равандҳои мазкур дар адабиёти таърихӣ ба таҳлили ҳамаҷонибаи таърихнигорӣ ниёз дорад.

Мақсади асосии таҳқиқ муайян ва таҳлил намудани раванди ташаккул ва рушди таърихнигории ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Тоҷикистон дар давраи истиқлол мебошад. Аз мазмуни автореферат бармеояд, ки вазифаҳои дар назди таҳқиқ гузашташуда ба мақсади асосӣ мувофиқ буда, муайян намудани дараҷаи омӯзиши масъала, гурӯҳбандӣ ва таҳлили осори илмӣ, ошкор намудани самтҳои асосии таҳқиқот ва арзёбии дастовардҳои таърихнигории ватанӣ ва хориҷиро дар бар мегиранд. Ҷиҳати мусбати таҳқиқ дар он аст, ки муаллиф доираи васеи адабиёти илмиро мавриди омӯзиш қарор дода, монографияҳо, мақолаҳои илмӣ, маҷмуаҳо, рисолаҳои илмӣ ва дигар маводи марбут ба мавзӯро ба таҳлили таърихнигорӣ ҷалб намудааст.

Дар автореферат асосҳои назариявӣ методологии таҳқиқ низ ба таври зарурӣ инъикос ёфтаанд. Муаллиф аз усулҳои таърихӣ, муқоисавӣ-таърихӣ, масъалагузорӣ-хронологӣ ва таҳлили иҷтимоӣ-таърихӣ истифода бурда, кӯшиш намудааст, ки осори муҳаққиқонро аз нуқтаи назари таърихнигорӣ таҳлил ва арзёбӣ намояд. Истифодаи

усулҳои мазкур барои муайян намудани хусусиятҳои инъикоси масъалаҳои мавриди таҳқиқ дар адабиёти илмӣ заминаи мусоид фароҳам овардааст.

Навгонии илмӣ таҳқиқ, пеш аз ҳама, дар он зоҳир мегардад, ки таърихнигорӣ ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Тоҷикистон дар солҳои 1991–2016 ба таври маҷмӯӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки осори илмӣ ба масъалаҳои мазкур бахшидашударо гурӯҳбандӣ намуда, дараҷаи омӯзиш, дастовардҳо ва баъзе масъалаҳои ҳанӯз камомӯхташударо муайян намояд.

Соҳтори диссертатсия низ мантиқӣ буда, масъалаҳои асосӣ дар се боб ва ҳафт зербобҳои алоҳида мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтаанд.

Боби якуми диссертатсия – **«Инъикоси раванди ислоҳоти иқтисодӣ ва ташаккули муносибатҳои нави истеҳсоли дар таърихнигорӣи ватанӣ»** – аз ду зербоб иборат мебошад.

Дар зербоби якум – **«Таҳқиқи раванди ислоҳоти иқтисодӣ ва ташаккули муносибатҳои нави истеҳсоли дар асарҳои таърихӣ»** – муаллиф дараҷаи омӯзиши равандҳои иқтисодию иҷтимоии Тоҷикистонро дар осори таърихӣ ва иқтисодӣ мавриди таҳлил қарор додааст.

Дар зербоби дуюм – **«Мақоми созмонҳо ва ташкилотҳои байналмилалӣ дар рушди иқтисодии ҷумҳурӣ ва инъикоси он дар асарҳои илмӣ»** – масъалаи ҳамкориҳои иқтисодии Тоҷикистон бо кишварҳои хориҷӣ ва ташкилоту созмонҳои байналмилалӣ таҳлил шудааст. Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки дар шароити иқтисоди ҷаҳонӣ рушди Тоҷикистонро бе дарназардошти робитаҳои байналмилалӣ омӯختан имконнопазир аст. Таҳлили осори марбут ба фаъолияти Хазиначи байналмилалӣ асдор, Бонки ҷаҳонӣ, Бонки таҷдид ва рушди Аврупо, Бонки осиёӣи рушд, Бонки исломиӣи рушд ва дигар ташкилотҳо яке аз ҷанбаҳои ҷолиби таҳқиқ мебошад.

Боби дуюми диссертатсия – **«Бозтоби ислоҳоти аграрӣ ва раванди муҳоҷирати меҳнатӣ дар асарҳои илмӣ таърихӣ»** – ба ду масъалаи муҳими ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоии Тоҷикистон бахшида шудааст.

Дар зербоби якум – **«Ислоҳоти аграрӣ ва инъикоси он дар асарҳои муҳаққиқон»** – дараҷаи омӯзиши ислоҳоти замин, об, ташаккули шаклҳои нави хоҷагидорӣ ва рушди комплекси агросаноатӣ таҳлил гардидааст.

Муаллиф дуруст нишон медиҳад, ки ислоҳоти аграрӣ аз масъалаҳои марказии гузариши Тоҷикистон ба муносибатҳои бозорӣ ба ҳисоб мерафт. Аз байн рафтани шаклҳои пешинаи хоҷагидорӣ ва ташаккули хоҷагиҳои деҳқонӣ, ҷамъиятҳои саҳҳомӣ ва дигар шаклҳои истеҳсоли дар осори таърихӣ ва иқтисодӣ инъикоси худро пайдо кардаанд. Ҷиҳати мусбати ин бахши таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки муаллиф адабиёти мавҷударо вобаста ба самтҳои таҳқиқ гурӯҳбандӣ намуда, кӯшиш кардааст сатҳи омӯзиши ислоҳоти аграриро муайян намояд.

Зербоби дуум ба «**Омӯзиши заминаҳо ва раванди муҳоҷирати аҳоли дар асарҳои таърихӣ**» бахшида шудааст. Муаллиф муҳоҷирати иҷбории солҳои ҷанги шаҳрвандӣ, бозгашти гурезаҳо, муҳоҷирати дохилӣ ва муҳоҷирати меҳнатии хориҷиро мавриди таҳлили таърихшиносӣ қарор додааст.

Боби сеюм – «**Таҳқиқи дастовардҳои илму маориф ва фарҳанги Тоҷикистони соҳибистиклол дар таърихшиносии миллӣ**» – аз се зербобиборат буда, муҳимтарин масъалаҳои ҳаёти иҷтимоӣ ва фарҳангии мамлакатро фаро мегирад.

Дар зербоби якуми боби сеюм – «**Бозгашти рушди маориф ва илми ҷумҳурӣ дар асарҳои таърихӣ**» – сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф, раванди ислоҳоти низомии таҳсилот, рушди таҳсилоти миёна ва олӣ, тайёр намудани кадрҳои омӯзгорӣ ва илмӣ, инчунин фаъолияти муассисаҳои илмӣ таҳлил гардидааст.

Дар зербоби дууми боби сеюм – «**Дастовардҳои фарҳангии ҷумҳурӣ ва инъикоси онҳо дар таърихшиносии миллӣ**» – масъалаҳои вазъи фарҳанг дар солҳои аввали истиқлол, сиёсати давлатӣ дар соҳаи фарҳанг, рушди муассисаҳои фарҳангӣ, ҳифзи мероси таърихӣ фарҳангӣ ва эҳёи унсурҳои фарҳангии миллӣ таҳлил шудаанд.

Зербоби сеюми боби сеюм – «**Инъикоси равоҷи фарҳангии Тоҷикистон бо кишварҳои хориҷӣ дар таҳқиқоти илмӣ**» – мантиқан идомаи масъалаи қаблӣ буда, равоҷи фарҳангии Тоҷикистонро бо Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Ёзбекистон ва дигар давлатҳо, инчунин ҳамкорихоро дар доираи созмонҳои байналмилалӣ, аз ҷумла ЮНЕСКО ва дигар ниҳодҳои минтақавӣ байналмилалӣ, мавриди таҳлил қарор медиҳад. Ин қисмати таҳқиқ аҳамияти махсус дорад, зеро муносибатҳои фарҳангии байналмилалӣ яке аз нишондиҳандаҳои муҳими рушди давлати соҳибистиклол ва ташаккули симои фарҳангии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ мебошанд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои бадастомада метавонанд барои муайян намудани дараҷаи омӯзиши ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Тоҷикистон дар таърихшиносии муосир, ошкор намудани самтҳои афзалиятноки таҳқиқ ва муайян кардани масъалаҳои камомӯхташуда истифода шаванд.

Аҳамияти амалии таҳқиқ низ қобили таваҷҷуҳ буда, маводи он метавонад ҳангоми таҳияи асарҳои ҷамъбастии таърихӣ, китобҳои дарсӣ ва дастурҳои таълимӣ, инчунин дар ҷараёни таълими фанҳои таърихи халқи тоҷик, таърихи Тоҷикистони соҳибистиклол ва таърихшиносии муосир истифода гардад.

Дар маҷмӯъ, аз мазмуни автореферат бармеояд, ки Муҳаммадсафои Исматуллои Саъдуллозода мавзӯи муҳими таърихшиносии муосирро мавриди таҳқиқ қарор дода, доираи васеи осори илмиро ҷамъоварӣ, гурӯҳбандӣ ва таҳлил намудааст. Таҳқиқ дорои арзиши муайяни илмӣ ва амалӣ буда, натиҷаҳои он барои рушди минбаъдаи таърихшиносии давраи соҳибистиклолии Тоҷикистон аҳамият доранд.

Хулоса автореферати диссертатсияи Муҳаммадсафои Исматуллои Саъдуллозода дар мавзуи «Таърихнигории ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Тоҷикистон соҳибистиклол (1991–2016)» ба талаботи муқарраргардида Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, кори мустақилона анҷомёфтаи илмӣ мебошад. Муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 6.1.5. – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ сазовор мебошад.

номзади илмҳои таърих, дотсент,
мудири кафедраи таърих ва диншиносии
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва
сиёсати Тоҷикистон

Ҳамидова М.М.

Имзои Ҳамидова М.М. - ро тасдиқ мекунам:

/ Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси Донишгоҳи
давлатии ҳуқуқ, бизнес ва
сиёсати Тоҷикистон

Бобоев А.Х.

Нишонӣ: 735717, ш. Хучанд. мик. 17, х. 1.

Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Тел.: +992342223811,

Факс: +992342225170

E-mail: tsulbp@rambler.ru

4.09.2020